

4. Листопад Н. П. Перевірка предметних компетентностей. Математика. 3 кл.
Київ : Опіон, 2020. 40 с.

Макаренко Я.М.,

*асистентка кафедри початкової освіти, природничих
і математичних дисциплін та методик їх викладання Полтавського
національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ СИСТЕМАТИЧНИХ СПОСТЕРЕЖЕНЬ ЗА СЕЗОННИМИ ЗМІНАМИ У ЖИВІЙ ТА НЕЖИВІЙ ПРИРОДІ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Спостереження – основний метод придбання природничих знань в початковій школі. Це безпосереднє сприйняття учнями об'єктів живої і неживої природи з метою формування правильних уявлень і понять, умінь і навичок. Спостереження за об'єктами та явищами пробуджують в учнів пізнавальний інтерес, розвивають мислення, сприяють оволодінню природоохоронними діями. Спостереження розкриває перед дитиною реальний світ природи, дає багато знань про неї, розвиває її розумові здібності і кмітливість, критичність і самостійність думки, цілеспрямовану увагу і спостережливість [1].

Спостереження як один із основних методів вивчення природи описане впрацях К. Д. Ушинського, О. Я. Герда, В. П. Вахтерова, Л. С. Севрука та інших відомих педагогів-методистів. Окремі питання методики організації самостійних спостережень учнів початкових класів висвітлені у педагогічних працях відомих вчених: Ю. К. Бабанського, Т. М. Байбари, В. П. Горощенко, Л. В. Занкова, В. І. Кузнєцової, Л. К. Нарочної, В. А. Онищука, В. М. Пакулової, О. Я. Савченко, М. М. Скаткіна, В. О. Сухомлинського та К. П. Ягодовського.

Згідно з Державним стандартом початкової загальної освіти [3] та освітньою програмою «Я досліджую світ» [4] перевага у навчанні надається саме спостереженням в природі. Слід зазначити про важливу роль вчителя у

навчанні учнів саме спостерігати. Він повинен організовувати спостереження та керувати ними, спрямовувати увагу учнів на окремі сторони об'єктів, явищ тощо. Спостереження визначаються через емоційне переживання, сприйняття, стійку увагу, що в свою чергу, сприяє формуванню вміння спостерігати. Бесіди, що ведуться після спостережень, сприяють розвитку зв'язного мовлення. Суттєво підвищується ефективність спостережень за умови записування їх результатів.

При вивченні курсу «Я досліджую світ» (природничий аспект) проводять фенологічні та метеорологічні спостереження. Вони передбачають аналіз спостережень за явищами природи, пов'язаними з періодичними (сезонними) змінами кліматичних умов протягом року. Спостерігаються ознаки весни, літа, осені, зими, випадання першого снігу, пробудження рослин, початок цвітіння, дозрівання плодів і ягід, приліт та відліт птахів тощо. Спостереження за рослинами називаються фітофенологічними, а над тваринами – зоофенологічними.

Метеорологічні спостереження – це вимірювання та якісні оцінки метеорологічних величин, таких як температура та вологість повітря, атмосферний тиск, швидкість і напрямок вітру, кількість і висота хмар, кількість опадів. Фенологічні явища залежать від стану погоди, тому бажано поєднувати фенологічні спостереження з метеорологічними [2].

Найчастіше спостереження в природі повинні передувати вивченню тієї чи іншої теми в класі. Саме на матеріалі попередніх спостережень в природі базується вивчення сезонних змін (робота за завданнями щоденників спостережень, спостереження на екскурсіях). Однак в окремих випадках спостереження в природі корисно здійснювати в процесі вивчення відповідної теми, оскільки поглиблення знань іде шляхом чергування спостережень і аналізу. Крім того, спостереження можна використовувати і на заключних етапах вивчення теми, наприклад, на узагальнюючих екскурсіях.

Організовуючи спостереження, не слід допускати як відставання спостережень відносно вивчення теми в класі, так і значного випередження. В першому випадку неможлива опора на матеріали особистих спостережень молодших школярів, а в другому – отримані в процесі спостережень уявлення без відповідного закріплення, узагальнення до моменту вивчення в класі значною мірою забуваються. Важливо, щоб тема, яка вивчається, співпадала в часі з відповідним станом природи.

Список використаних джерел

1. Байбара Т. М. Методика навчання природознавства в початкових класах: навчальний посібник. / Т. М. Байбара. – К.: Веселка, 2008. – 334 с.
2. Гільберг Т. Г. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах ЗЗСО на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посібник / Т. Г. Гільберг, С. С. Тарнавська, Н. М. Павич. – Київ: Генеза, 2019. – 256 с.
3. Державний стандарт початкової загальної освіти. Мін. осв. і науки України 21.02.2018. С. 4-35.
Концепція Нова українська школа. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>.
4. Савченко О. Я. Типова освітня програма (1–2 класи) [Електронний ресурс]. 2019. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>